

УДК 342.951:347.79 (477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.20.04>

УКРАЇНА - ПРИБЕРЕЖНА ДЕРЖАВА: КОНЦЕПТ «ДЕРЖАВА, ЯКА ЗНАХОДИТЬСЯ В ГЕОГРАФІЧНО НЕСПРИЯТЛИВОМУ ПОЛОЖЕННІ» У КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ (МОРСЬКОЇ) ДОКТРИНИ

Кузнецов Сергій Сергійович,
кандидат політичних наук, директор
(Навчальний центр фахівців морського
транспорту, м. Одеса, Україна)

У статті досліджено концепт «держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні» (далі – «держава ГНП») з метою його визначення, змісту, об'єму та ролі в контексті правової (морської) доктрини для України як прибережної держави. За результатами дослідження автор доходить висновку, що з приєднанням до UNCLOS 82 Україна наголосила на своєму міжнародно-правовому статусі – «держава ГНП», але правові підстави й наслідки набуття цього статусу за наведеним у ратифікаційному законі змістом при цьому не відповідають положенням UNCLOS 82. Однак Україна повною мірою відповідає ознакам, які наведені в ч. 2 ст. 70 UNCLOS 82, що містять визначення поняття «держава ГНП», отже, з точки зору міжнародного морського права має правові підстави на отримання міжнародно-правового статусу «держава ГНП». Автор стверджує, що міжнародно-правовий статус «держава ГНП» визначає правове положення України (його зміст та об'єм) як правоуповноваженого суб'єкта (суб'єкта, що має суб'єктивні права та преференції, реалізація яких здійснюється ним за наявності умов і в порядку, що визначені відповідними положеннями UNCLOS 82) у міжнародних правовідносинах (відносинах між державами, які врегульовані нормами морського права та які впливають із певних видів морської діяльності), що пов'язані, зокрема, з участю в експлуатації відповідної частини залишку допустимого вилову живих ресурсів виключної економічної зони прибережних держав субрегіону або регіону свого знаходження; участю в діяльності в Районі (усіх видів діяльності з розвідування й розробки ресурсів Району); участю в морських науково-дослідницьких проектах, які здійснюються іншими державами або компетентними міжнародними організаціями у виключних економічних зонах сусідніх прибережних держав; участю в розробці й передачі морської технології. Вищенаведене дає автору можливість визначити необхідність, а отже, пропонувати концепт «держава, що знаходиться в географічно несприятливому положенні» до опрацювання в процесі формування та реалізації правової (морської) доктрини для України як прибережної держави.

Ключові слова: держава ГНП (держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні); Район (Міжнародний район морського дна); Орган (Міжнародний орган з морського дна); міжнародно-правовий статус держав ГНП.

**UKRAINE - COASTAL STATE: A CONCEPT OF "GEOGRAPHICALLY
DISADVANTAGED STATE" WITHIN THE CONTEXT
OF LEGAL (MARITIME) DOCTRINE**

Kuznietsov Serhii Serhiovych,
PhD in Political Sciences, director
(Center for Maritime Transport Specialists
Training, Odessa, Ukraine)

This article deals with the notion of a concept of "geographically disadvantaged state" (hereinafter - "GDS"), aimed at its definition, content, scope and role in the context of legal (maritime) doctrine for Ukraine as a coastal state. According to the research findings, the author arrives at the conclusion that by joining UNCLOS 82 Ukraine has emphasized its international legal status of a "GDS", but the legal grounds and consequences of acquiring this status in the content of the ratification law, do not comply with the provisions UNCLOS 82. However, Ukraine fully meets the requirements listed in Part 2 of Art. 70 of UNCLOS 82, which contain the definition of the "GNP", therefore, from the point of view of international maritime law, has a legal basis for obtaining the international legal status of the "GDS". The author takes up the position that the international legal status of the "GDS" determines the legal status of Ukraine (its content and scope) as an legally authorized entity (entity that has subjective rights and preferences, which implementation is carried out on its own if meeting the criteria and in the manner prescribed by the relevant provisions of UNCLOS 82) in international legal relations (relations between states governed by the admiralty law and arising from certain types of maritime activities), relatable in particular to: participation in the operational activities of the relevant part of the permissible catch of living resources of the exclusive economic zone of the coastal states of the subregion or region of its location; participation in activities in the Area (all types of activities for exploration and development of resources of the Area); participation in marine research and development projects carried out by other states or competent international organizations in the exclusive economic zones of neighboring coastal states; participation in the development and transfer of marine technology. The aforesaid enables the author to determine the need and, consequently, to offer the concept of the 'geographically disadvantaged state' to be worked out in the process of formation and implementation of legal (maritime) doctrine for Ukraine as a coastal state.

Key words: geographically disadvantaged state (GDS); the Area (International Seabed Area); the Authority (International Seabed Authority); international and legal status of geographically disadvantaged states.

Зміни в «національній державі в епоху глобалізації, інформатизації та індивідуалізації суспільства» визначають підвищення значення «вдосконалення механізму дії права, інститутів і функцій держави», що може свідчити про «актуальність проблематики сучасної держави», яка пов'язана із цими змінами [1, с. 360, 361]. При цьому, становлення української держави зумовлено «своєрідністю» розвитку української державності та виражене в специфіці вирішення насамперед <...> транспортного, енергоресурсного й геополітичного питань». Але державність не є синонімом держави, а постає як державно-правові процеси становлення, зміни й розвитку соціального інституту – держави та її складників [2, с. 217]. «Сьогодні стрімко» відбувається становлення «єдиного глобального простору» та формується «новий світовий порядок», що викликає необхідність у становленні міжнародного правопорядку в певних галузях, що передусім визначає «галузеву» спрямованість досліджень, зокрема дослідження проблем «міжнародного морського правопорядку» [3, с. 36, 37].

28 грудня 2018 р. набула чинності Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Морської доктрини України на період до 2035 року» від 18 грудня 2018 р. № 1108 [4]. Цією Постановою затверджено другу – чинну на теперішній час (01.08.2021) – редакцію Морської доктрини України на період до 2035 р. (далі – Мордок 2018). Правовою підставою формування й затвердження Мордок 2018 став Указ Президента України від 12 жовтня 2018 р. № 320/2018 [5], яким уведено в дію рішення Ради Національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) «Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні та Сході України, і Чорному та Азовському морях і Керченській протоці» від 12 жовтня 2018 р. [6].

Мордок 2018 «визначає стратегію та основні напрями подальшого розвитку», а її реалізація має забезпечити розвиток України як морської держави, «ураховуючи, що важливість усіх різновидів ресурсів моря зростатиме» (Мордок 2018 «Загальні питання»); що «водні біоресурси моря є найважливішими для прибережних регіонів, а рибне господарство відіграє значне роль у забезпеченні населення продуктами харчування» (Мордок 2018 «Сучасний стан сфери морської діяльності»). Звідси до пріоритетних національних інтересів на морі належить, зокрема, «вивчення, збереження, невиснажливе видобування та стале відтворення рибних та інших водних біоресурсів» та «проведення морських наукових досліджень» (Мордок 2018 «Національні інтереси на морі»). При цьому «незадовільний стан продовольчої безпеки держави і погіршення балансу споживання основних продуктів харчування населення держави як результат занепаду у сфері рибного господарства» становить загрозу національній безпеці у сфері морської діяльності (Мордок 2018 «Загрози національній безпеці у сфері морської діяльності»), а «провадження морської діяльності державами Чорноморсько-Азовського басейну за принципом рівноправності» визначається як один з основних принципів реалізації державної морської політики (Мордок 2018 «Мета, принципи і напрями реалізації державної морської політики»), що потребує «активізації участі України в регіональних організаціях з управління рибальством, яка повинна забезпечити доступ українського промислового флоту до водних біоресурсів», «розширення напрямів наукових досліджень та розробок у сфері рибного господарства, а також збереження та відтворення водних біоресурсів моря» (Мордок 2018 «Розвиток рибного господарства»).

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що забезпечення якості, а отже, ефективності Мордок 2018 значною мірою залежатиме від наукового обґрунтування визначення стратегії та основних напрямів розвитку України як морської держави, що варто розглядати як наукове завдання, і слугує обґрунтуванням актуальності дослідження саме концепту «держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні» в контексті правової (морської) доктрини для України як прибережної держави [7, с. 279]. Отже, об'єктом дослідження визначено формування загальнотеоретичних основ правової (морської) доктрини для України, а предметом дослідження – концепт «держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні» в контексті правової (морської) доктрини для України як прибережної держави.

Мета статті полягає в дослідженні концепту «держава, яка знаходиться в географічно несприятливому положенні» з метою його визначення, змісту, об'єму та ролі в контексті правової (морської) доктрини для України як прибережної держави. Для досягнення мети дослідження проаналізовано наукові здобутки українських та іноземних учених, які становлять його емпіричну базу. Це, зокрема, наукові праці таких науковців, як Ю. Оборотов, А. Рябошапченко – у сфері загальнотеоретичної юриспруденції; М. Venpoupa, Т. Аверочкіна, Ю. Барсегов, П. Бараболя, І. Бліщенко, К. Верес, Є. Додін, Л. Імнадзе, С. Ківалов, А. Колодкін, І. Колосовський, С. Кузнецов, О. Мовчан, С. Молодцов, О. Скарідов, О. Шемякін – у сфері міжнародного морського права.

16 листопада 1994 року набула чинності Конвенція ООН з морського права 1982 року (далі – UNCLOS 82) [8]. Із приєднанням до UNCLOS 82 [9] (далі – ЗУ-UNCLOS) Україна набула певних прав, обов'язків і відповідальності у сфері освоєння морського середовища, зокрема правовий статус «держава-учасниця» – держава, яка погодилася на обов'язковість для неї положень UNCLOS 82 і для якої вона є чинною» (п. 1 ч. 2 ст. 1 «Вживання термінів і сфера застосування» (“Use of terms and scope”) [10, с. 109], а отже, відповідно до ст. 300 «Добровільність і незловживання правами (“Good faith and abuse of right”)», добровільно виконувати взяті на себе зобов'язання та здійснювати «права і юрисдикцію та користуватися свободами (the rights, jurisdiction and freedoms)», щоб не допускати зловживань правами. При цьому в ч. 4 ЗУ-UNCLOS Україна визначила свій міжнародно-правовий статус «як держава, що знаходиться в географічно несприятливому положенні» та як держава, яка має «вихід до моря, бідного на живі ресурси». Отже, на підставі зазначеного «Україна наголошує» на необхідності розвитку міжнародного співробітництва щодо експлуатації живих ресурсів економічних зон на основі справедливих і рівноправних угод, які мають забезпечити доступ до рибних ресурсів економічних зон інших регіонів або субрегіонів. За твердженням О. Шемякіна, такий підхід «цілковито відображає ту політику держави, яка знайшла своє віддзеркалення у двосторонніх договорах України щодо ресурсів виключних економічних зон» [11, с. 180].

Загально визнано, що поштовхом для розвитку концепції «виключна економічна зона» стали [12, с. 104; 13] Декларація Президента США Г. Трумена про поширення юрисдикції США на континентальний шельф і прибережне рибальство 1945 р.; декларації Чилі й Перу 1947 р. щодо прав на значні морські простори, що прилягають до їхнього суходолу; Спільна декларація Латиноамериканських держав (Декларація Сантьяго 1952 р.), прийнята 18.08.1952 урядами Еквадору, Перу й Чилі щодо проголошення «як принципу своєї міжнародної політики», наявність суверенітету та виключної юрисдикції над морськими просторами шириною не менше ніж 200 морських миль, включаючи, відповідно, поверхню морського дна і його надр [14, с. 51].

Відповідно до думки членів деяких делегацій, що брали участь у підготовці остаточного тексту UNCLOS 82, термін «держава ГНП» «найбільш повно» відображає фактичне становище значної групи держав, «які опинилися в дуже не вигідному становищі у зв'язку з прийняттям концепції 200-мильної економічної зони», тому саме цей термін включений до тексту UNCLOS 82 рішенням Одинадцятої сесії III Конференції з морського права (далі – Конференції) [15, с. 147].

Питання про право доступу держав ГНП до живих ресурсів виключної економічної зони стало одним із найбільш складних «вузлових питань», які пов'язані з відношенням Конференції до концепції економічної зони. Для розгляду цього питання на Сьомій сесії була створена (серед інших) група з переговорів «обмеженого складу», до якої ввійшли представники прибережних держав, а також представники держав, що знаходяться в географічно несприятливому положенні [16, с. 76]. При цьому вже в 1974 р. на Другій сесії Конференції групою держав у складі Білоруської РСР, Болгарії, НДР, Польщі, СРСР та України був унесений Проект статей про економічну зону [17]. На представленні цього Проекту на засіданні II Комітету Конференції керівник радянської делегації І. Колосовський заявив, що створення економічної зони «буде мати небажані наслідки для багатьох держав, особливо для держав, які перебувають у географічно несприятливому положенні» [18].

Питання гарантій державам ГНП було включено до так званої «пакетної угоди» щодо процедури голосування всього тексту UNCLOS 82 – “*in toto*” [12, с. 105]. Важливість такого підходу до прийняття рішень зумовлена тим, що «проблеми морського

простору тісно взаємопов'язані», отже, «їх необхідно розглядати як єдине ціле» (див., наприклад, Резолюції ГА ООН 2750 (XXV) від 17 грудня 1970 р. [19, с. 31–34] та 3067 (XXVIII) від 16 листопада 1973 р. [20, с. 19–20]). «Юридична сутність «пакетного підходу» визначається тим, що всі основні групи питань мали розглядатися й вирішуватися «в тісному взаємному зв'язку», тобто «в цілому остаточне рішення з усіх питань не могло бути прийнято доти, поки не досягалися домовленості за кожною групою питань або навіть за окремим з важливих питань, які обговорювалися». При цьому «політико-правове значення» рішення питань «у пакеті» полягало в тому, що воно слугувало гарантією досягнення «взаємоприйнятних компромісних домовленостей між усіма учасниками Конференції причому на основі балансу інтересів різних держав» [21, с. 89]. Деякі дослідники стверджують, що наведене базується на загальноновизнаному «принципі неподільності міжнародних договорів» [22, ст. 44], а також на принципі, відповідно до якого в UNCLOS 82, як і в будь-якому міжнародному договорі, «права супроводжуються зобов'язаннями, і ті, хто відмовляється виконувати зобов'язання, не можуть претендувати на права» [23, с. 6]. Зокрема, це стосується «питання про сподівання держав, які не мають виходу до моря, та інших держав, які з тих чи інших причин вважаються такими, що перебувають у не вигідних географічних умовах». «Своєрідність домовленості» держав-учасниць Конференції щодо «пакетного» підходу полягала в тому, що така домовленість була досягнена «під час неофіційного обміну думками й не отримала свого прямого закріплення в будь-якому єдиному офіційному документі – процедурному чи іншому, типу «джентльменської угоди», але постійно відображалася в офіційних заявах керівників органів Конференції, делегацій держав і пропозиціях учасників [21, с. 89–90]. Деякі дослідники стверджують, що положення про застосування «пакетного» підходу включено до «джентльменської угоди членів Асамблеї» як одна з підстав «принципу консенсусу», а саме на Конференції ця ідея отримала подальший розвиток і «втїлилася в принцип «пакету». Цей принцип був погоджений Конференцією як складник «джентльменської угоди», яка, у свою чергу, була включена «до Правил процедури як додаток» (див.: Правила процедури [24, с. 67–80]). «Джентльменська угода» (див. [25, с. 80]) – особливий вид неформальної міжнародної угоди (домовленості), який відрізняється від звичних договорів відсутністю договірної тексту й особливим ступенем довіри партнерів, належить до розряду так званих «угод у спрощеній формі» та укладаються в письмовій та усній формі, але, незважаючи на це, потрапляють під дію «принципу сумлінного виконання міжнародних зобов'язань». Першим «зразком універсальної джентльменської угоди» став договір про правила процедури III Конференції ООН з морського права, який затверджений ГА ООН на її 2169 засіданні 16 листопада 1973 р. [26, с. 77].

Аналіз положень чинної UNCLOS 82 з метою вирішення завдань дослідження показує таке. У частині 2 ст. 70 «Право держав, які знаходяться у географічно несприятливому положенні (“Right of geographically disadvantaged States”))» UNCLOS 82 наведено міжнародно-правове визначення поняття «держави ГНП» (для цілей частини V «Виключна економічна зона (“Exclusive economic zone”))» (далі – ВЕЗ). Серед його ознак можна виділити такі: по-перше, це прибережні держави (включаючи такі, які омиваються замкненими або напівзамкненими морями); по-друге, це держави, які не можуть претендувати на власні ВЕЗ; по-третє, це держави, які мають ВЕЗ, але географічне положення цих держав робить їх залежними від експлуатації живих ресурсів ВЕЗ інших держав цього субрегіону або регіону, але, маючи на увазі, що вказана «залежність» стосується тільки «адекватного» забезпечення рибою їхнього населення або його частини з метою задоволення потреб у харчуванні.

Саме «держави ГНП» мають «право брати участь (“the right to participate”))» в експлуатації «відповідної частини залишку допустимого вилову (“an appropriate part of the surplus”))» живих ресурсів БЕЗ прибережних держав того ж субрегіону або регіону. Але вони зобов’язані реалізовувати це «право», по-перше, «на справедливій основі (“on an equitable basis”))»; по-друге, з урахуванням економічних і географічних обставин, які мають відношення до цього, усіх заінтересованих держав; по-третє, відповідно до положень, які викладені в ст. 70, ст. 61 «Збереження живих ресурсів (“Conservation of the living resources”))» і ст. 62 «Використання живих ресурсів (“Utilization of the living resources”))».

При цьому умови й порядок такої «участі» встановлюються заінтересованими державами шляхом двосторонніх, субрегіональних або регіональних угод (ч. 3 ст. 70) з урахуванням, зокрема, положень, які наведені в п. п. а), b), c), і «потреб у продуктах харчування (“the nutritional needs”))» населення відповідних держав (п. d) ч. 3 ст. 70; співробітництва за участі держав ГНП, що розвиваються (“developing”), які знаходяться в певному регіоні (ч. 4 ст. 70), розвинених (“developed”) держав ГНП, які знаходяться в певному регіоні (ч. 5 ст. 70), і надання «рівних або преференційних прав (“equal or preferential rights”))» державам ГНП, які знаходяться в певному регіоні (ч. 6 ст. 70).

Стаття 71 «Незастосовність статей 69 і 70 (“Non-applicability of articles 69 and 70”))» UNCLOS 82 вводить поняття «прибережна держава, економіка якої «вирішальною мірою (“overwhelmingly”))» залежить від експлуатації живих ресурсів її БЕЗ». До таких держав положення ст. 69 «Право держава, які не мають виходу до моря (“Right of land-locked States”))» і ст. 70 не застосовуються.

Стаття 72 «Обмеження на передачу прав (“Restrictions on transfer of rights”))» урегульовує питання участі в здійсненні «прав», що передбачені ст. ст. 69 і 70, «третьми державами (third States)» і міжнародними організаціями. Зокрема, щодо питань, які стосуються відсутності перешкод в одержанні «заінтересованими державами (“the States concerned”))» від «третьої держава» або міжнародних організацій «технічної або фінансової допомоги (“technical or financial assistance”))», щоб «полегшити (“to facilitate”))» здійснення вказаних «прав» (ч. 2 ст. 72). Але за умови, що надання такої «допомоги» не призведе «прямо або побічно (“directly or indirectly”))» до передання «у будь-який спосіб» третім державам або їхнім громадянам прав, передбачених ст. ст. 69 і 70 (ч. 1 ст. 72).

UNCLOS 82, окрім прав, передбачених ст. 70, установлює певні преференції для держав ГНП для забезпечення здійснення ними певних видів морської діяльності [14, с. 41; 27, с. 153–159]. Зазначене стосується, зокрема:

по-перше, участі в діяльності в Районі («Район» – дно морів і океанів за межами національної юрисдикції; «діяльність у Районі» – усі види діяльності з розвідування й розробки ресурсів Району (п. п. 1, 3 ст. 1 UNCLOS 82)) – 1) участь у роботі Ради Міжнародного органу з морського дна (усі держави-учасниці є *ipso facto* членами Міжнародного органу з морського дна (ч. 2 ст. 156 UNCLOS 82)) – під час виборів членів Ради забезпечується, щоб шість членів (з 36 членів Ради) обиралися, зокрема, з представників держав ГНП – держав, що мають «особливі інтереси (“special interests”))», які мають бути представлені (п. п. d) ч. 1 ст. 161 UNCLOS 82), щоб держави ГНП були представлені «у ступені, розумно пропорційному їхньому представництву в Асамблеї (“to a degree which is reasonably proportionate to their representation in the Assembly”))» (п. п. a) ч. 2 ст. 161 UNCLOS 82); 2) право вимагати розгляду проблем, які постають перед державами ГНП у зв’язку з діяльністю в Районі, що входить до повноважень і є функцією Асамблеї (п. п. k) ч. 2 ст. 160) [28, с. 97, 104] (докладніше про поточну діяльність Міжнародного органу з морського дна (“ISA – International Seabed Authority”) див. на офіційному сайті організації [29] і, наприклад, дослідження К. Вареса [30, с. 49–53]);

по-друге, участі в морських науково-дослідницьких проектах (“marine scientific research projects”), які здійснюються іншими державами або компетентними міжнародними організаціями у БЕЗ сусідніх прибережних держав, що здійснюються виключно в мирних цілях і для розширення наукових знань про морське середовище «на благо всього людства (“for the benefit of all mankind”)» (ч. 3 ст. 246 UNCLOS 82) – 1) право на отримання інформації про намічуваний дослідницький проект від його учасників (ч. 1 ст. 254); 2) право на отримання на їхнє прохання відповідної інформації, як це передбачено ст. ст. 248 і 249 UNCLOS 82 (ч. 2 ст. 254); 3) право на отримання на їхнє прохання можливості, «коли це практично здійснимо (“whenever feasible”)», брати участь у «проекті» через своїх кваліфікованих експертів (ч. 3 ст. 254); 4) право на отримання на їхнє прохання інформації й допомоги, що передбачені в п. 1 d) ст. 249 (ч. 4 ст. 254) (ст. 254 UNCLOS 82);

по-третє, участі у розробці і передачі морської технології – 1) право на звернення до інших держав, у разі потреби та з метою прискорення соціально-економічного розвитку, за технічною допомогою та за сприянням розвитку свого морського науково-технічного потенціалу у тому, що стосується розвідування, розробки і збирання морських ресурсів та управління ними, захисту і збереження морського середовища, морських наукових досліджень та іншої діяльності в морському середовищі (ч. 2 ст. 266 UNCLOS 82); 2) право на участь у програмах технічного співробітництва, які засновані іншими державами для ефективною передачі всіх видів морської технології, у разі потреби та звернення про технічну допомогу в галузі морської науки та розвідування й розробки морських ресурсів або розвинення інфраструктури такої технології (пп. а) ст. 269 UNCLOS 82); 3) право на те, щоб компетентні міжнародні організації брали до уваги інтереси та програми держав ГНП у галузі передачі морської технології, а також звертатися до інших держав за забезпеченням того, щоб міжнародні організації координували свою діяльність у цій сфері, включаючи будь-які регіональні або всесвітні програми (ст. 272 UNCLOS 82).

С. Молодцов досліджував положення, викладені в ст. 70 UNCLOS 82, і зробив висновок, що права доступу до всіх живих ресурсів економічних зон того ж субрегіону або регіону й «можливостей» держав ГНП на це не тільки на рівній з усіма іншими державами, але навіть на справедливій основі «не удовлетворили полностью ряд стран» [31, с. 165–166], і наводить вислів із цього приводу М. Беннуна (Марокко) про думку представника Непалу, який зауважив «с некоторой горечью», що поняття економічної зони, «выдвинутое в качестве основного элемента развития, принесет пользу лишь богатым странам», серед них 25 – розвинуті держави, зокрема США, Австралія, Нова Зеландія, Канада, СРСР, Японія, Норвегія, ПАР [32, с. 129].

Вищезазначене дає підстави зробити такі висновки:

1. Із приєднанням до UNCLOS 82 Україна наголосила на своєму міжнародно-правовому статусі – «держава, що знаходиться в географічно несприятливому положенні», але правові підстави та наслідки набуття цього статусу за наведеним у ратифікаційному законі змістом при цьому не відповідають положенням UNCLOS 82.

2. Україна повною мірою відповідає ознакам, які наведені в ч. 2 ст. 70 UNCLOS 82, що містять визначення поняття «держава ГНП», отже, з точки зору міжнародного морського права має правові підстави на отримання міжнародно-правового статусу «держава ГНП».

3. Міжнародно-правовий статус «держава ГНП» визначає правове положення України (його зміст та об’єм) як правоуповноваженого суб’єкта (суб’єкта, що має суб’єктивні права та преференції, реалізація яких здійснюється ним за наявності умов і в порядку, що визначені відповідними положеннями UNCLOS 82) у міжнародних

правовідносинах (міждержавних відносинах, які врегульовані нормами морського права та які впливають із певних видів морської діяльності), що пов'язані, зокрема, з участю в експлуатації відповідної частини залишку допустимого вилову живих ресурсів виключної економічної зони прибережних держав субрегіону або регіону свого знаходження; участю в діяльності в Районі (усіх видів діяльності з розвідування й розробки ресурсів Району); участю в морських науково-дослідницьких проектах, які здійснюються іншими державами або компетентними міжнародними організаціями у виключних економічних зонах сусідніх прибережних держав; участю в розробці й передачі морської технології.

4. Вищезазначене дає можливість визначити необхідність, а отже, пропонувати концепт «держава, що знаходиться в географічно несприятливому положенні» до опрацювання в процесі формування та реалізації правової (морської) доктрини для України як прибережної держави.

Список використаних джерел:

1. Оборотов Ю.М. Сучасна держава: від образу до поняття. *Креативність загально-нотейоретичної юриспруденції* : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. С. 360–369.
2. Оборотов Ю.М. Напрями інноватики загально-нотейоретичної юриспруденції. *Методологія та інноватика загально-нотейоретичної юриспруденції* : монографія / за ред. Ю.М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2019. С. 210–221.
3. Рябошапченко А.О. Сучасні тенденції розвитку міжнародного правопорядку. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12–13 черв. 2020 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 35–37.
4. Про внесення змін до Морської доктрини України на період до 2035 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1108. URL: <https://cutt.ly/BQQauNt>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 12 жовтня 2018 року «Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні та Сході України, у Чорному та Азовському морях і Керченській протоці» : Указ Президента України від 12.10.2018 № 320/2018. URL: <https://cutt.ly/9QQapdx>.
6. Про невідкладні заходи щодо захисту національних інтересів на Півдні та Сході України, у Чорному та Азовському морях і Керченській протоці : Рішення РНБО України від 12.10.2018. URL: <https://cutt.ly/8QQasIQ>.
7. Философский энциклопедический словарь / редкол. : С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. Москва : Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.
8. Конвенція ООН з морського права, 1982. URL: <https://cutt.ly/9QQagYK>.
9. UNCLOS 82 ратифікована Україною (див.: Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року : Закон України від 03.06.1999 № 728-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-14#Text>); набула чинності для України 26.07.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c87#Text.
10. Морське право. Джерела : у 3 ч. Одеса : Фенікс, 2012. Ч. I. Т. 1. Кн. 1 : III Конференція ООН з морського права / С.В. Ківалов, Є.В. Додін, С.О. Кузнецов, Т.В. Аверочкіна, Д.О. Нікіша. 570 с.
11. Шемякин А.Н. Современное международное морское право и перспективы его развития. Одесса : Издат-Информ ОГМА, 2002. 316 с.
12. Скаридов А.С. Морское право. Санкт-Петербург : Academus, 2006. 934 с.
13. Виняткові економічні зони. URL: <https://cutt.ly/MQ1Lh2l>.
14. Словарь международного морского права / отв. ред. Ю.Г. Барсегов. Москва : Междунар. отношения, 1985. 256 с.

15. Современное международное морское право / отв. ред. М.И. Лазарев. Москва : Наука, 1984. 272 с.
16. Молодцов С.В. Правовой режим морских вод. Москва : Междунар. отношения, 1982. 232 с.
17. Document A/CONF.62/C.2/L.38 (Incorporating document A/CONF.62/C.2/L.38/Corr.l.). URL: <https://cutt.ly/iQ1Lvaj>.
18. Document A/CONF.62/C.2/SR.28. URL: <https://cutt.ly/AQ1LQ3L>.
19. Генеральная Ассамблея ООН. Резолюции 25-й сессии (1970 год). A/RES/2750 (XXV). С. 31-34. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/2750%28XXV%29>.
20. Генеральная Ассамблея ООН. Резолюции 28-й сессии (1973 год). A/RES/3067 (XXVIII). С. 19-20. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/3067%28XXVIII%29>.
21. Мировой океан и международное право. Основы современного правопорядка в Мировом океане / отв. ред. А.П. Мовчан, А. Янков. Москва : Наука, 1986. 296 с.
22. Венская конвенция о праве международных договоров, 1969. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/law_treaties.shtml.
23. Колодкин А.Л., Кедров А.И., Кулебякин В.Н. Конвенция ООН по морскому праву – важный вклад в укрепление правопорядка и мира в Мировом океане. *Конвенция ООН по морскому праву и международное судоходство* : сборник научных трудов / под ред. А.Л. Колодкина. Москва : Транспорт, 1986. С. 4 – 15.
24. Правила процедуры. Дос. A/CONF. 62/L.1] Draft rules of procedure: note by the Secretary-General. Document A/CONF.62/L.1. URL: <https://cutt.ly/IQ1LOjj>.
25. APPENDIX. Gentleman's Agreement approved by the General Assembly at its 2169th meeting on 16 November 1973. Document A/CONF.62/L.1. URL: <https://cutt.ly/RQ1LD3m>.
26. Словарь международного права / С.Б. Бацанов, Г.К. Ефимов, В.И. Кузнецов и др. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Междунар. отношения, 1986. 432 с.
27. Международное морское право : учебник / отв. ред. И.П. Блищенко. Москва : Изд-во УДН, 1988. 288 с.
28. Яковлев И.И. Международный орган по морскому дну. Москва : Междунар. отношения, 1986. 160 с.
29. International Seabed Authority. URL: <http://www.isa.org.jm/en/home>.
30. Варес К.Л. Поточний правовий розвиток Міжнародного органу з морського дна. *Міжнародно-правові проблеми сучасного торговельного мореплавства* : збірник матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. (11 груд. 2012 р., м. Київ). Вип. 1. Київ : Ліра-К, 2013. С. 49-53.
31. Молодцов С.В. Международное морское право. Москва : Междунар. отношения, 1987. 272 с.
32. Bennouna M. Les droit d'exploitation des ressources minérales des océans. *Revue générale de droit international public*. 1980. № 1. P. 120-142.